

Інтегровані підходи до захисту довкілля

Сутність, принципи та сучасна парадигма просторового та екосистемного управління.

Автор: к.вет.н., доцент Фещенко Д.В.

Криза фрагментації: Обмеження галузевого підходу

Галузева пастка: Традиційне вузькогалузеве управління — це реактивний підхід, який не вирішує проблему, а лише переміщує її в інше середовище.

Змінна парадигми.

Від усунення симптомів до управління системами

Минуле: «Боротьба із забрудненням»

- Фокус: Реагування на симптоми
- Модель: Командно-адміністративна
- Сприйняття: Довкілля як пасивна жертва впливу

Сучасність: Інтегроване управління

- Фокус: Проактивне управління системами
- Модель: Адаптивна та партисипативна
- Сприйняття: Суспільство та природа як єдина система, що еволюціонує

Анатомія складності: Довкілля як павутина взаємозв'язків

Сучасні екологічні виклики мають кумулятивний характер. Вони не можуть бути зведені до простих елементів або вирішені однією дисципліною.

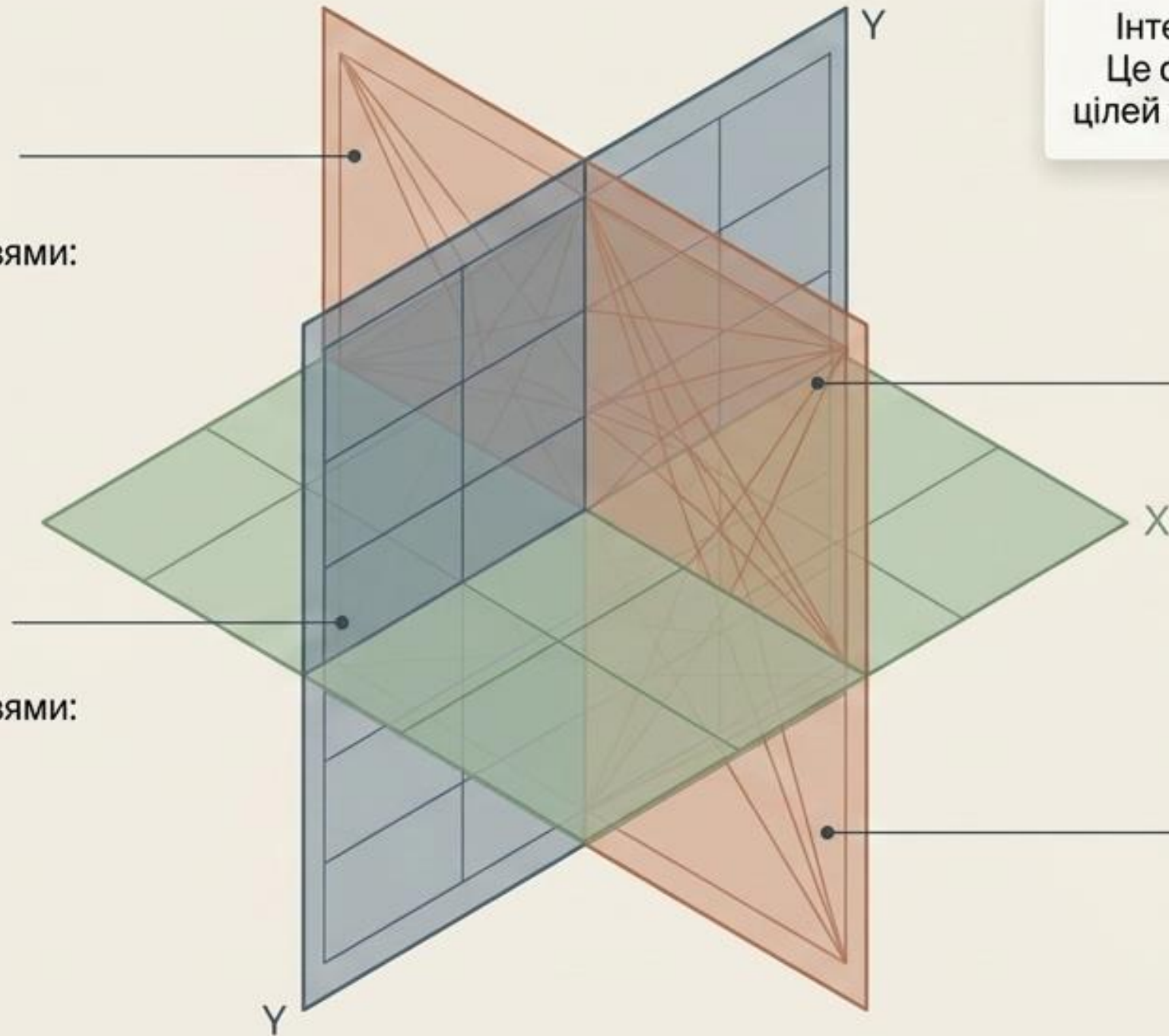
Що саме ми інтегруємо? Виміри підходу

Горизонтальний вимір (міжсекторальність)

Інтеграція політик між галузями:
вода, ліс, агро, енергетика.

Горизонтальний вимір (Міжсекторальність)

Інтеграція політик між галузями:
вода, ліс, агро, енергетика.

Інтеграція — це не просто співпраця.
Це структурний механізм узгодження
цілей у точках перетину цих трьох вимірів.

Вертикальний вимір (Масштабність)

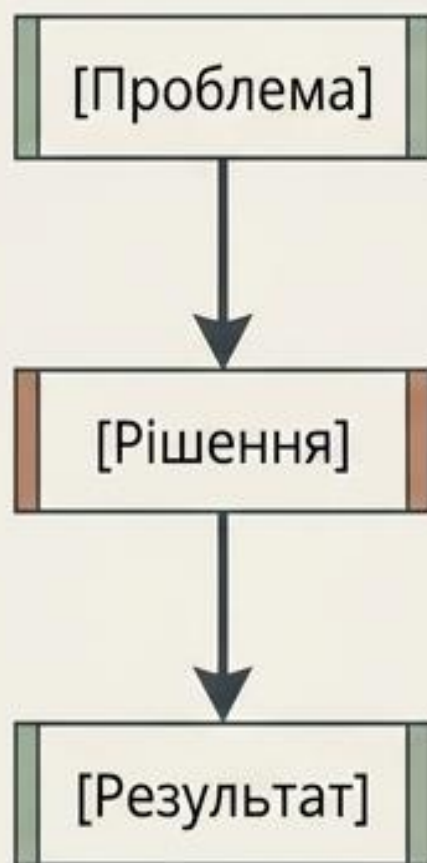
Синхронізація дій: місцевий,
регіональний, національний,
глобальний рівні.

Зацікавлені сторони (Stakeholders)

Об'єднання знань уряду, науки,
бізнесу та громадянськості.

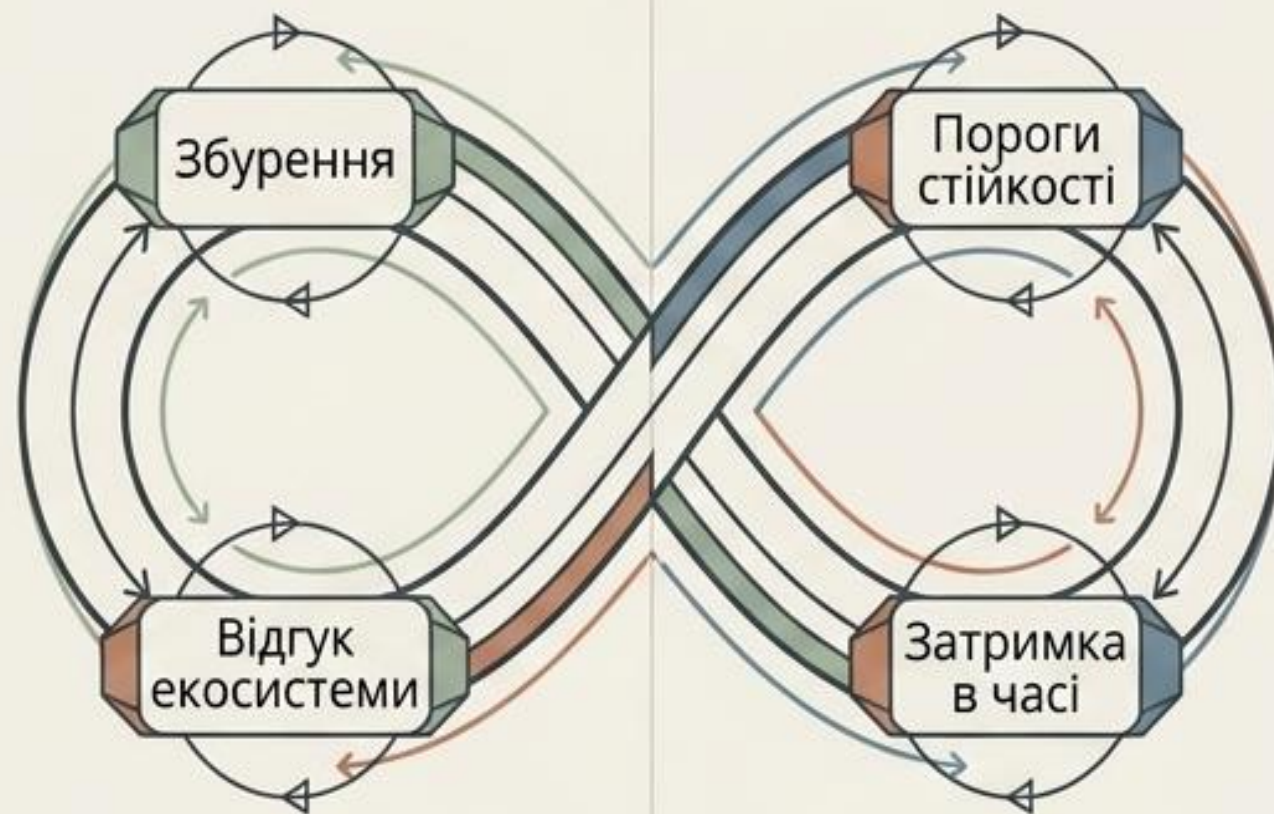
Фундамент рішень: Лінійне vs. Системне мислення

Лінійне мислення

Припущення: Екосистеми статичні, результати передбачувані, межі управління збігаються з адміністративними кордонами.

Екосистемне мислення

Припущення: Управління спирається на природні межі. Зміна є неминучою. Будь-яка система має нелінійні межі стійкості.

7 Принципів інтегрованого захисту довкілля

Глобальний арсенал: Єдина філософія, різні контексти

IWRM (Integrated Water Resources Management)

Басейновий принцип управління водними ресурсами.

ICZM (Integrated Coastal Zone Management)

Управління на межі «суходіл-море».

Nature-Based Solutions (NBS)

Використання екосистемних функцій замість інженерної інфраструктури.

Circular Economy

Замикання циклів матеріалів (відходи як ресурс).

Climate Adaptation

Інтеграція кліматичних ризиків у регіональне планування.

Усі ці сучасні концепції є різними проявами єдиної парадигми інтегрованого екосистемного підходу.

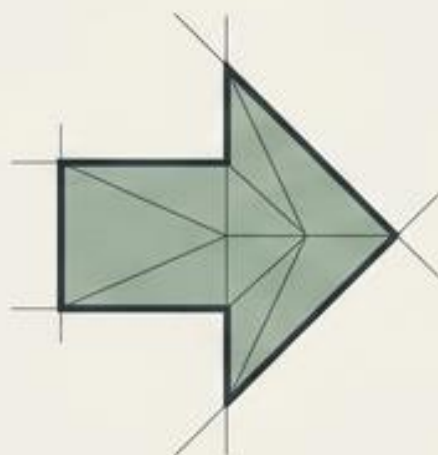
Інституційний рівень: Український контекст

Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» (№ 3855-IX)

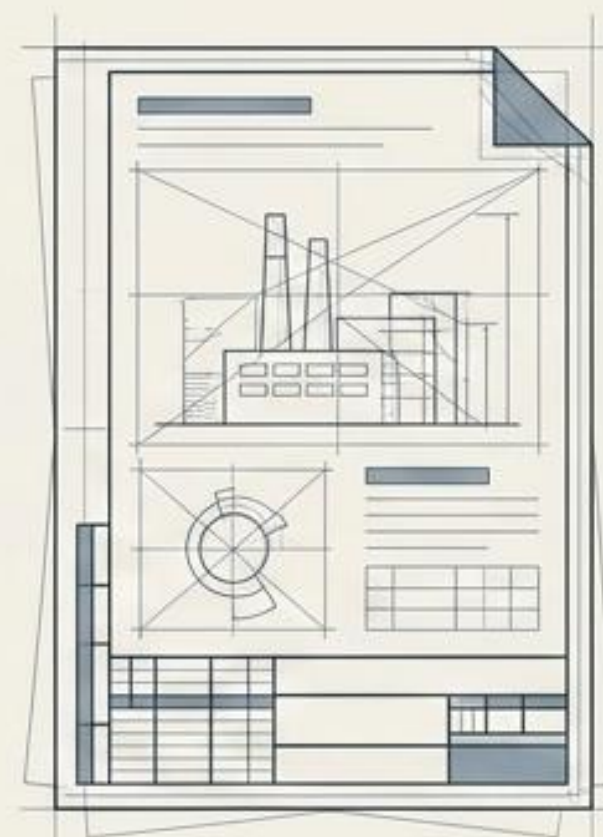
Традиційний підхід

Окремі дозволи. Ігнорування переміщення забруднення між середовищами.

Інтегрований дозвіл

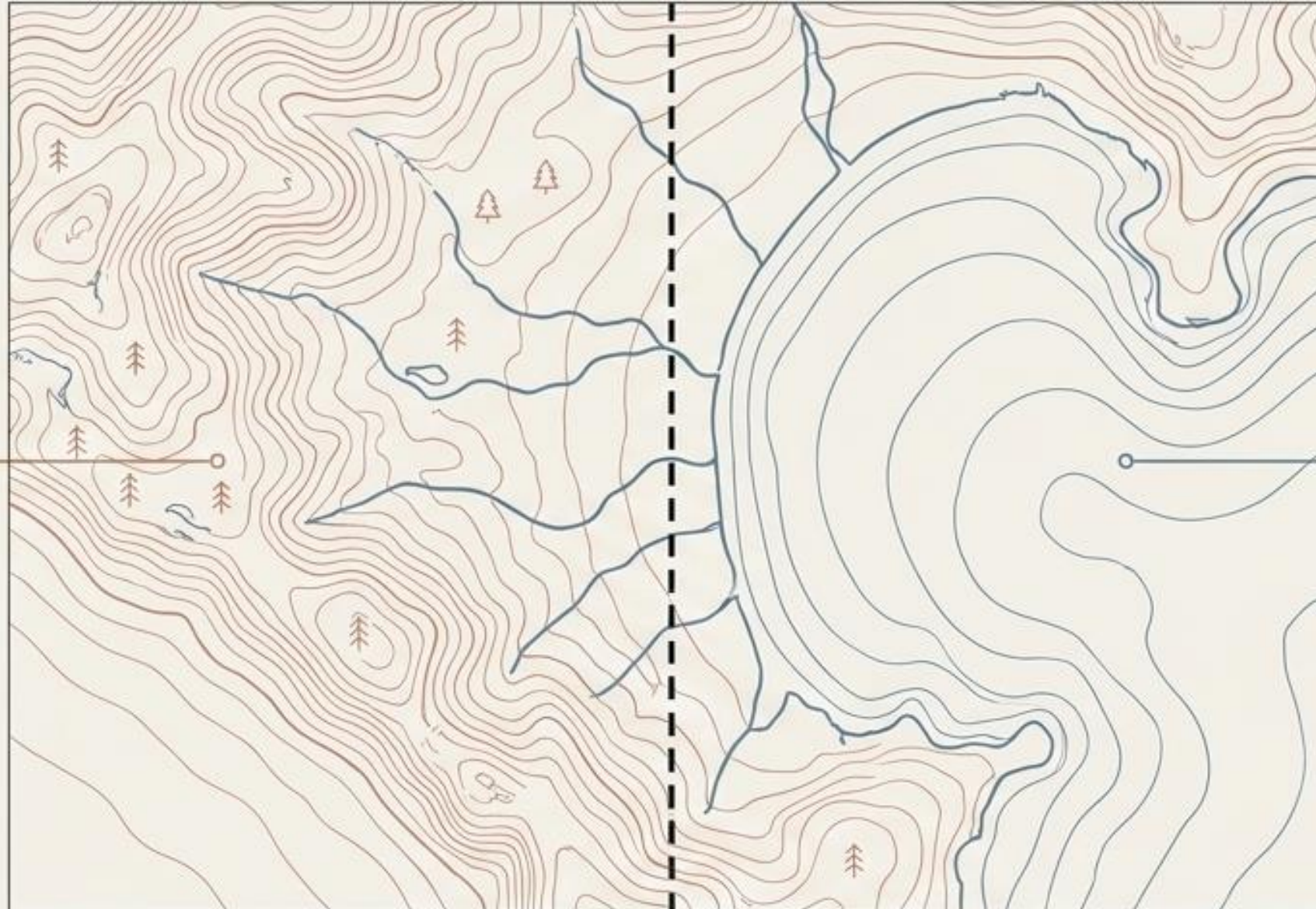
- Комплексна оцінка впливу установки на довкілля в цілому.
- Обов'язкове застосування НДТМ (Найкращих доступних технологій та методів управління).

Наскрізний кейс: Конфлікт на межі екосистем

Територія А (Суходіл)

Управління: Лісове відомство.

Проблема: Змив агрохімікатів, ерозія ґрунтів від неконтрольованого туризму.

Територія Б (Море)

Управління: Берегова адміністрація.

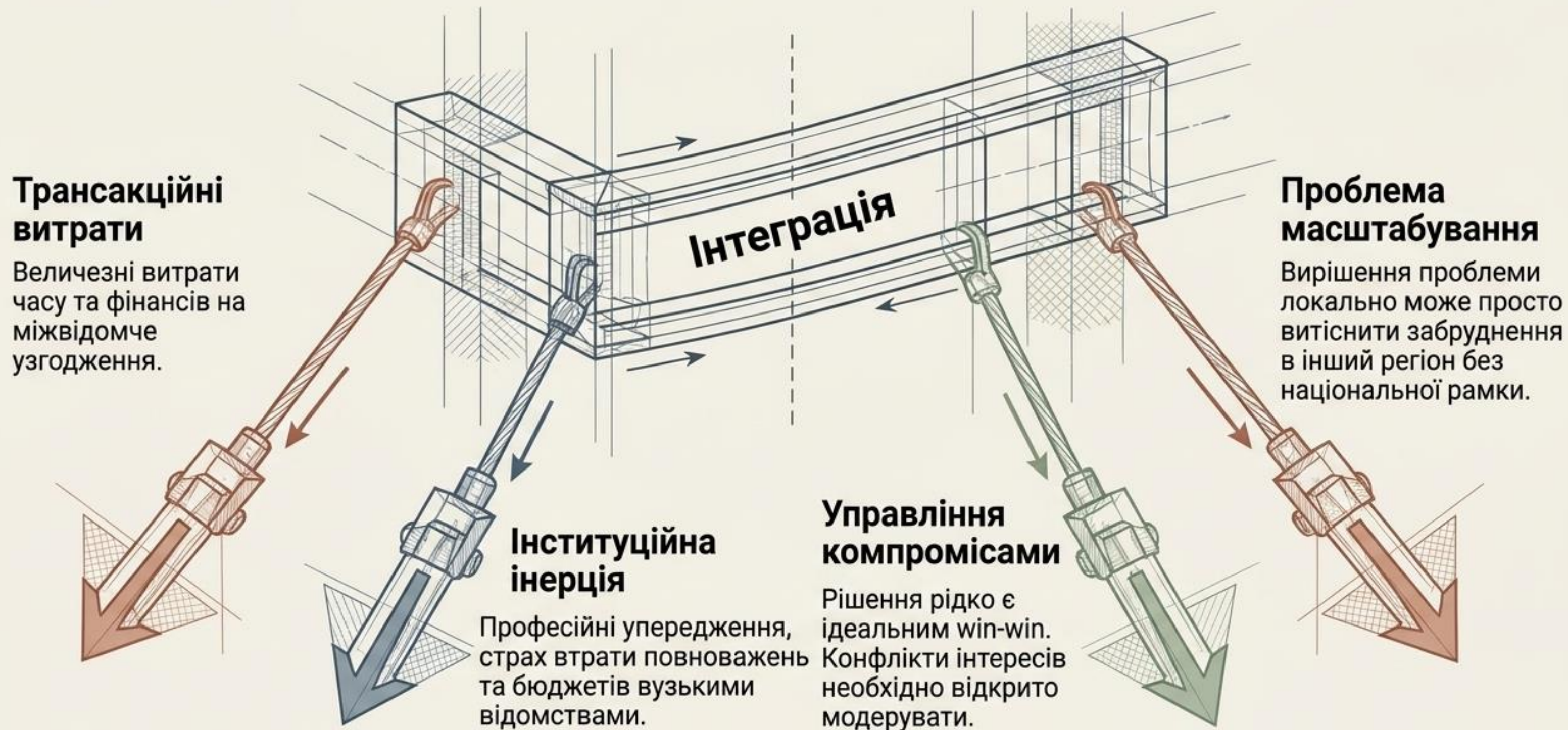
Проблема: Цвітіння води, падіння рибних запасів, стихійний яхтинг.

Конфлікт: Природна взаємодія ігнорується штучним адміністративним кордоном по лінії припливу.

Діагностична матриця: Вузьке vs. Інтегроване рішення

Параметр	Вузьке (Галузеве) рішення	Інтегроване рішення
Дії відомств	Лісове відомство закриває стежки; Берегова адміністрація штрафує рибалок.	Спільне просторове планування. Створення буферних агро-зон та єдиних туристичних квот.
Наслідки для середовища	Агрохімікати продовжують отруювати море. Туристи переходять на дикі пляжі.	Синергетичний захист. Чистий стік відновлює морську екосистему.
Економічний результат	Конфлікт відомств за бюджети, падіння доходів громади.	Оптимізація витрат на моніторинг (спільна база), сталий розвиток регіону.

Реалії впровадження: Бар'єри та компроміси

Синтез: Що насправді означає «інтегроване рішення»?

	Набір окремих заходів	Інтегроване рішення
Фокус	Усунення симптомів	Оптимізація системи
Процес	Адитивний (A + B + B). Розподіл ресурсів.	Синергетичний (A × B × B). Спільне створення цінності.
Цілі	Виконання вузьковідомчих нормативів.	Досягнення узгоджених суспільно-екологічних станів.

Підсумок: Від управління довкіллям до управління собою

Інтегрований підхід — це не просто політичний інструмент. Це фундаментальна зміна філософії. Вона вимагає від нас управляти нашими власними інституціями з тією ж складністю, взаємопов'язаністю та адаптивністю, яка притаманна екосистемам, що ми прагнемо захистити.

**Ставайте системними
мислителями.**

Питання та Обговорення

Дякую за увагу.